

Wioletta Wrzaszcz

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB

WSPÓLNA POLITYKA ROLNA A EKONOMIKA GOSPODARSTW ROLNYCH O RÓŻNEJ PRESJI ŚRODOWISKOWEJ

COMMON AGRICULTURAL POLICY AND FARMS' ECONOMICS WITH DIFFERENT ENVIRONMENTAL IMPACT

Słowa kluczowe: wspólna polityka rolna, ekonomika gospodarstw rolnych, środowisko przyrodnicze, FADN

Key words: Common Agricultural Policy, farms' economics, natural environment, FADN

JEL codes: Q12, Q18, Q01

Abstrakt. Celem artykułu jest ustalenie wpływu wspólnej polityki rolnej (WPR) na ekonomikę gospodarstw rolnych z uwzględnieniem ich potencjalnego wpływu na środowisko przyrodnicze. Przedmiotem analizy były gospodarstwa indywidualne objęte FADN w latach 2004-2013. Wyróżniono gospodarstwa ekologiczne, niewyspecjalizowane dwukierunkowe oraz specjalizujące się w produkcji zwierzęcej, które oceniono w zakresie produktywności i dochodowości czynników produkcji, a także absorpcji dopłat. Wyniki badań wskazały na rosnące znaczenie instrumentów WPR w kształtowaniu wyników ekonomicznych gospodarstw rolnych, w szczególności tych świadczących usługi dla środowiska przyrodniczego.

Wstęp

Unia Europejska (UE) obrała kurs na zrównoważony rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich, a opracowane przez nią instrumenty wspólnej polityki rolnej (WPR) miały ułatwić oraz przyspieszyć zmiany w tym kierunku [Kociszewski 2014, Krzyżanowski 2015]. Instrumenty te pomagają w realizacji celów środowiskowych, społecznych oraz ekonomicznych, które odpowiadają trzem głównym składowym koncepcji zrównoważonego rozwoju. Mimo instytucjonalnego wsparcia realizacja różnych celów na poziomie gospodarstwa rolnego nie jest jednak zadaniem prostym [Wrzaszcz 2016].

Złożoności te to także wyzwanie dla biogospodarki, której podstawową funkcją jest wytwarzanie wartości dodanej przez wykorzystanie odnawialnych zasobów biologicznych [Chyłek, Rzepecka 2011, EC 2012]. Biogospodarka powinna prowadzić do korzyści ekonomicznych i społecznych, a także środowiskowych, głównie przez niwelowanie negatywnego oddziaływania produkcji na środowisko. W związku z tym, że rolnictwo jest jednym z najważniejszych sektorów biogospodarki, szczególna rola przypada tym gospodarstwom rolnym, których organizacja sprzyja otoczeniu przyrodniczemu.

Celem artykułu jest ustalenie wpływu WPR na ekonomikę gospodarstw rolnych z uwzględnieniem ich potencjalnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze. Rozpoznano cechy oraz wyniki produkcyjno-ekonomiczne gospodarstw oddziałujących w różnym zakresie na otoczenie, w tym znaczenie dopłat, także w kształtowaniu profilu produkcji¹.

Materiał i metodyka badań

Bazowano na panelu 4,5 tys. gospodarstw rolnych objętych systemem FADN (Farm Accountancy Data Network), prowadzących rachunkowość rolną nieprzerwaną w latach 2004-2013. Pierwszy rok tego okresu przedstawia sytuację, w której skutki wdrażanych mechanizmów WPR były nieznaczne, natomiast w końcowym roku można sądzić, że skutki te ujawniły się już w pełnej krasie. W panelu gospodarstw wyróżniono grupy gospodarstw, które można traktować jako zbiory różniące się stopniem przyjazności dla środowiska.

¹ Problematykę tę szerzej przedstawiono w publikacji [Wrzaszcz, Zegar 2016].

Do gospodarstw ekologicznych zakwalifikowano zarówno te, które posiadają certyfikat produkcji ekologicznej, jak i te w fazie reorganizacji. Produkcja rolna w tych gospodarstwach opiera się na wykorzystaniu naturalnych procesów ekosystemowych oraz prowadzona jest przy minimalnym zastosowaniu przemysłowych środków do produkcji rolnej.

Grupa gospodarstw niewyspecjalizowanych (dwukierunkowych) obejmuje gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (typ 8) [Goraj i in. 2012]. W świetle zasad zrównoważonego rozwoju prowadzenie gospodarstwa dwukierunkowego jest bardzo pożądane, gdyż połączenie produkcji roślinnej i zwierzęcej umożliwia zamknięty obieg składników pokarmowych w układzie gospodarstwo – środowisko.

Grupa gospodarstw zwierzęcych obejmuje gospodarstwa rolne wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej – w chowie i hodowli bydła (typ 4) oraz chowie zwierząt ziarnożernych (typ 5). Szczególnie negatywny wpływ na środowisko wywierają gospodarstwa o wysokiej intensywności produkcji zwierzęcej, prowadzące chów zwierząt głównie bądź wyłącznie z wykorzystaniem pasz z zakupu, tworzące lokalne zanieczyszczenia poszczególnych komponentów środowiska – gleby, wody i powietrza – na skutek dużej ilości produkowanych nawozów naturalnych oraz wytwarzanych gazów (głównie metanu i amoniaku).

Wyróżnione grupy gospodarstw oceniono w zakresie produktywności i dochodowości czynników produkcji, posilując się podstawowymi wartościami produkcyjno-ekonomicznymi, takimi jak: wartość produkcji, wartość dodana brutto oraz dochód z gospodarstwa rolnego.

Wyniki badań

W analizowanym okresie znacząco wzrosła powierzchnia gospodarstw ogółem, a w jeszcze większym stopniu wartość posiadanego majątku² (tab. 1). Zmiana potencjału produkcyjnego gospodarstw znalazła odzwierciedlenie także w wynikach produkcyjno-ekonomicznych i podejmowanych inwestycjach gospodarczych.

Gospodarstwa ekologiczne w 2004 roku stanowiły zaledwie 1,3% wszystkich badanych gospodarstw, gospodarstwa dwukierunkowe 34%, a gospodarstwa zwierzęce 26%. W badanym okresie zwiększyła się liczba gospodarstw ekologicznych (o 122%) i zwierzęcych (o 28%), natomiast ubyłoby gospodarstw dwukierunkowych (o 21%). Wzrost populacji gospodarstw ekologicznych trzeba oceniać pozytywnie, natomiast spadek liczby gospodarstw dwukierunkowych i wzrost liczby gospodarstw zwierzęcych może niepokoić, ponieważ pociąga to za sobą coraz większe uzależnienie produkcji zwierzęcej od przemysłu paszowego, narastające ryzyko zanieczyszczenia komponentów środowiska przyrodniczego, a także większe zużycie zasobów naturalnych.

Średnie gospodarstwo ekologiczne oraz dwukierunkowe, zarówno w 2004, jak i 2013 roku charakteryzowało się niższym potencjałem produkcyjnym (pogłowiem zwierząt, powierzchnią użytków rolnych, wartością majątku), a także wynikami (wartością produkcji, wartością dodaną brutto, dochodem z gospodarstwa rolnego) w odniesieniu do średniego gospodarstwa FADN. Różnice te były widoczne także w mniejszym zaangażowaniu inwestycyjnym tych gospodarstw. Poziom wyników ekonomicznych nie stwarzała możliwości do powiększania majątku przez gospodarstwa prośrodowiskowe w tempie proporcjonalnym do ogółu gospodarstw. Niemniej jednak, większość składowych potencjału produkcyjnego, a także wyniki gospodarstw ekologicznych oraz dwukierunkowych w 2013 roku zdecydowanie przewyższały te dla 2004 roku.

Gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej cechowały się mniejszą powierzchnią, natomiast zdecydowanie większym pogłowiem zwierząt i wartością majątku w porównaniu do gospodarstw przeciętnych. W badanym okresie gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej znacząco zwiększyły swój potencjał produkcyjny, w tym także inwestycje, oraz wyniki produkcyjno-ekonomiczne. Biorąc pod uwagę średnie wyniki tych gospodarstw, można stwierdzić, że są one bezkonkurencyjne – w rozumieniu klasycznym – w porównaniu do gospodarstw zajmujących się działalnością prośrodowiskową (czyli ekologicznych oraz dwukierunkowych), a także ogółu badanych gospodarstw.

² Wszystkie wartości w cenach bieżących.

Tabela 1. Charakterystyka gospodarstw ogółem oraz badanych grup w latach 2004 i 2013
 Table 1. The average characteristics of total holdings and selected groups in 2004 and 2013

Wyszczególnienie/Specification	Ogółem/Total		Ekologiczne/ Organic		Dwukierunkowe/ Mixed		Zwierzęce/ Livestock	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013
Liczebność/Number	4 579	4 579	60	133	1 549	1 219	1 211	1 547
Użytki rolne/Agricultural land [ha]	30,38	36,02	19,58	29,87	28,77	33,22	27,82	32,56
Nakłady pracy [AWU]/Total labour input [AWU]*	2,04	2,08	2,06	1,84	1,87	1,86	1,99	2,09
Zwierzęta [LU]/Livestock [LU]**	27,72	30,20	10,90	12,59	22,73	25,12	52,56	58,31
Aktywa ogółem [mln zł]/ Total assets [mln PLN]	0,48	1,28	0,31	0,74	0,41	1,09	0,55	1,34
Standardowa produkcja [tys. euro]/ Standard output [thous. EUR]	44,44	49,38	23,78	29,45	37,15	39,62	58,00	64,19
Produkcja [tys. zł]/Total output [thous. PLN]	159,83	282,73	69,65	115,77	130,19	212,15	210,44	373,98
Wartość dodana brutto [tys. zł]/ Gross Farm Income [thous. PLN]	73,52	143,75	38,01	97,93	59,65	105,94	91,02	167,41
Wartość dodana netto [tys. zł]/ Net farm income [thous. PLN]	54,07	109,03	24,05	76,76	42,99	78,73	71,37	130,01
Dochód z gospodarstwa [tys. zł]/ Family farm income [thous. PLN]	46,16	98,84	18,10	69,88	38,28	72,23	63,99	122,61
Wartość inwestycji brutto/ Gross investment [thous. PLN]	21,03	54,83	15,18	21,32	14,00	39,23	23,76	54,28

* 1 AWU, FWU to ekwiwalent 2120 godzin pracy w roku, przy czym AWU dotyczy pracy ogółem, natomiast FWU pracy własnej/1 AWU, FWU is a full-time labour equivalent, i.e. 2,120 hours of work a year, AWU concerns own and paid labour input, while FWU include own (family) labour input

** 1 LU – to umowna liczba zwierząt o masie 500 kg/1 LU is a standard unit of farm animals weighing 500 kg.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN

Source: own study based on FADN data

Porównując analizowane grupy gospodarstw do ogółu gospodarstw FADN pod kątem zmian, które zaszły w okresie 2004-2013, można stwierdzić, że dystans gospodarstw ekologicznych do przeciętnych znacząco zwiększył się w zakresie wartości majątku, nieznacznie pogłębił się przy wartości produkcji, natomiast zmniejszył się prawie o połowę w przypadku dochodu. Był to niewątpliwie skutek subwencji do produkcji ekologicznej (tab. 2).

W przypadku gospodarstw dwukierunkowych także powiększył się dystans dzielący je od przeciętnych gospodarstw FADN, zarówno w odniesieniu do potencjału produkcyjnego, jak i wyników produkcyjno-ekonomicznych. Inaczej sytuacja przedstawiała się w przypadku gospodarstw nastawionych na specjalistyczną produkcję zwierzęcą. Miały one znaczącą przewagę nad przeciętnymi, chociaż w ostatnich latach przewaga ta uległa zmniejszeniu.

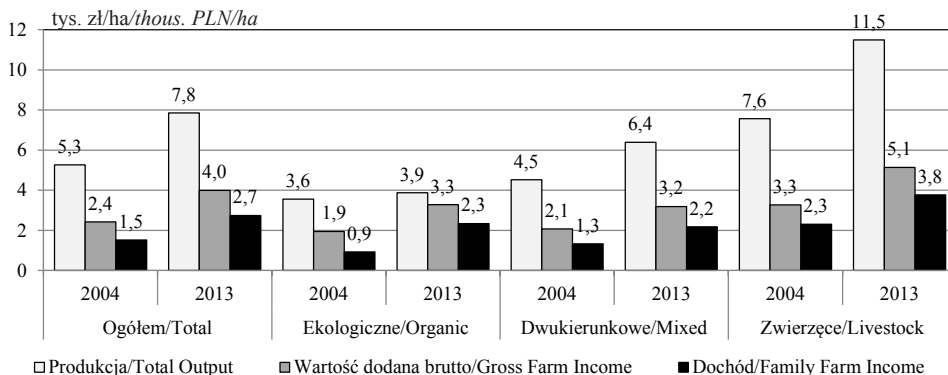
Produktywność ziemi w przeciętnym gospodarstwie indywidualnym kształtowała się na poziomie 5,3 tys. zł/ha w 2004 roku, natomiast w 2013 roku wynik ten wzrósł do poziomu 7,8 tys. zł/ha i był wyższy o 50% wobec stanu początkowego (rys. 1). Wzrost produktywności ziemi niewątpliwie jest pozytywnym sygnałem świadczącym o kierunku zmian w gospodarstwach indywidualnych. Na tym tle gospodarstwa ekologiczne oraz dwukierunkowe osiągały wyniki odpowiednio niższe o 32 oraz 14% w 2004 roku, natomiast w 2013 roku różnice te jeszcze się zwiększyły, odpowiednio do 51 i 19%. Przedstawione dane wskazują na duży i pogłębiający się dystans w zakresie produktywności ziemi między gospodarstwami świadczącymi usługi środowiskowe, a ogółem badanych gospodarstw FADN. Natomiast gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej charakteryzują się produktywnością ziemi zdecydowanie przekraczającą wartości średnie (odpowiednio o 44% w 2004 roku i 46% w 2013 roku). Wskaźniki produktywności ziemi oparte na wartości dodanej brutto potwierdziły relacje między tymi grupami.

Relacja wartości dochodu z gospodarstwa rolnego do powierzchni użytków rolnych informuje o dochodowości nakładów ziemi. Przeciętny dochód z jednostki powierzchni wyniósł 1,5 tys. zł/ha w 2004 roku i wzrósł do poziomu 2,7 tys. zł/ha w 2013 roku, czyli o 81% w badanym okresie. Gospodarstwa ekologiczne i dwukierunkowe osiągały niższe jednostkowe wyniki ekonomiczne w porównaniu do przeciętnych, jednak ujemna różnica w przypadku gospodarstw ekologicznych zmniejszała się z biegiem czasu, natomiast pogłębiła się w przypadku gospodarstw dwukierunkowych (odpowiednio w 2004 roku różnice wyniosły 39 i 12%, w 2013 roku było to 15 i 21% w odniesieniu do wyniku przeciętnego). Natomiast gospodarstwa specjalistyczne uplasowały się na pozycji lidera pod względem dochodowości ziemi. W badanym okresie przewaga tych gospodarstw nad przeciętnymi, choć była niepodważalna, zmniejszyła się w kolejnych latach (w 2004 roku wyniosła 51%, natomiast w 2013 roku – 37%).

Istotnymi elementami rachunku dochodowości ziemi, który wpłynął na relacje między gospodarstwami prośrodowiskowymi i zwierzęcymi a przeciętnymi, były dopłaty do działalności operacyjnej (z których w większym stopniu korzystały gospodarstwa ekologiczne i dwukierunkowe), a także koszty związane z opłatą czynników zewnętrznych (zdecydowanie większe w przypadku gospodarstw zwierzęcych).

Średnia wydajność pracy (oparta na wartości produkcji) wyniosła 79 tys. zł/AWU w 2004 roku i zwiększyła się o 73% do 2013 roku, osiągając poziom 136 tys. zł/AWU (rys. 2). Podobnie jak w przypadku produktywności ziemi, gospodarstwa ekologiczne oraz dwukierunkowe nie dorównywały przeciętnym, natomiast wyspecjalizowane zwierzęce cechowały się najwyższą wydajnością pracy. Szczególnie niskie wyniki charakteryzowały gospodarstwa ekologiczne. W analizowanym okresie ujemny dystans gospodarstw ekologicznych do przeciętnych nieznacznie się zmniejszył (odpowiednio ich wyniki były niższe o 57% w 2004 roku i o 54% w 2013 roku), natomiast powiększył się on w przypadku gospodarstw dwukierunkowych (w pierwszym roku badania wyniósł 11%, w ostatnim zaś 16%). Wyniki gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej przewyższały te dla ogółu badanych gospodarstw o około 1/3 (dokładnie w 2004 roku – 35%, w 2013 roku – 32%).

Dochodowość pracy w przeciętnym gospodarstwie wzrosła ponaddwukrotnie w okresie 2004-2013, z 27 tys. zł/FWU do 56 tys. zł/FWU. Różnica w wynikach gospodarstw dwukierunkowych i wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej w badanym okresie także była zbliżona, natomiast w przypadku gospodarstw ekologicznych stwierdzono ponadczterokrotny wzrost. W przypadku tej ostatniej grupy wartość wskaźnika była głównie podyktowana wielokrotną zmianą dochodu w tym czasie, w szczególności za sprawą wsparcia w postaci dopłat do działalności operacyjnej. Inną przyczyną było obniżenie nakładów pracy w tych gospodarstwach. W badanym okresie

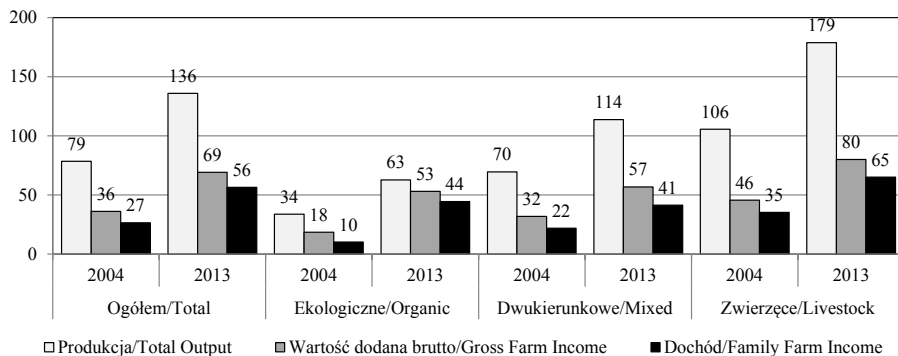

Rysunek 1. Produktywność i dochodowość ziemi

Figure 1. Land productivity and profitability

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN

Source: own study based on FADN data

Rysunek 2. Produktywność [tys. zł/AWU] i dochodowość pracy [tys. zł/FWU]
 Figure 2. Labour productivity [thous. PLN/AWU] and profitability [thous. PLN/FWU]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN
 Source: own study based on FADN data

zwiększył się ujemny dystans w zakresie dochodowości pracy gospodarstw dwukierunkowych w porównaniu do przeciętnych (z 17 do 27%), zmniejszył się zaś on w przypadku ekologicznych (z 61 do 21%), natomiast gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej zmniejszyły swoją przewagę nad wynikami średnimi dla ogółu badanych gospodarstw (z 33 do 15%).

Dopłaty skierowane do gospodarstw rolnych mają istotne znaczenie dla ich wyników ekonomicznych i zrównoważenia (tab. 2). Każde wsparcie producenta rolnego wymaga obligatoryjnego wprowadzenia określonych praktyk prośrodowiskowych (m.in. zasady *cross-compliance* czy *greening*). W 2004 roku przeciętne gospodarstwo uzyskało dopłaty w wysokości 5,6 tys. zł, które w całości były związane z prowadzoną działalnością operacyjną (w tym czasie nie uruchomiono jeszcze działań inwestycyjnych). Obejmowały one głównie dopłaty bezpośrednie (prawie 75%), natomiast pozostała część przypadła na transfery w ramach PROW. W 2004 roku wprowadzono część pakietów programu rolnośrodowiskowego skierowaną do gospodarstw ekologicznych, a także wsparcie z tytułu lokalizacji gospodarstw na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania. W 2004 roku saldo dopłat i podatków ogółem w wartości dochodu wyniosło 8%, natomiast w 2013 roku było to już 36%.

Tabela 2. Dopłaty i ich relacje do wyników w 2004 i 2013 roku
 Table 2. Subsidies and their relations to farms' outcomes in 2004 and 2013

Wyszczególnienie//Specification	Gospodarstwa/Farms							
	ogółem/ total		ekologiczne/ organic		dwukierun- kowe/mixed		zwierzęce/ livestock	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013
Dopłaty [tys. zł/gospodarstwo]/Subsidies [thous. PLN/farm]:								
–ogółem (DO)/total subsidies (TS)	5,63	47,41	4,27	52,95	5,99	43,59	4,74	43,37
–bezpośrednie/direct payments	4,09	30,95	1,69	26,21	4,78	28,56	2,56	27,82
–PROW/development subsidies	1,54	16,46	2,58	26,74	1,21	15,02	2,19	15,55
DO/produkcja/TS/Total output [%]	3,52	16,77	6,13	45,73	4,60	20,55	2,25	11,60
Saldo dopłat i podatków do działań operacyjnych/WDB/Subsidies and taxes to operational activities/Gross Farm Income [%]	6,92	27,17	8,46	49,35	8,75	34,95	6,50	21,21
Saldo dopłat i podatków ogółem/dochód/Total subsidies and taxes/Income [%]	7,95	35,99	7,33	66,84	11,31	47,49	6,83	27,21

Źródło: opracowanie własne na podst. FADN
 Source: own study based on FADN data

Gospodarstwa ekologiczne w 2004 roku ustępowały gospodarstwom ogółem (i pozostałym wyróżnionym grupom) pod względem wielkości dopłat, natomiast do 2013 roku uzyskiwały pewną przewagę. Wskaźniki relacji dopłat do wyników produkcyjno-ekonomicznych gospodarstw ekologicznych wskazują na zdecydowanie większą rolę transferów zewnętrznych w kształtowaniu ich sytuacji ekonomicznej w odniesieniu do jednostek przeciętnych. To skutek zarówno większego strumienia wsparcia, jak i niższych wyników (głównie produkcyjnych) gospodarstw ekologicznych.

W przypadku gospodarstw dwukierunkowych średnia wielkość dopłat, ich zmiana w czasie, a także struktura rodzajowa nie różniły się znacząco od wielkości dla gospodarstw przeciętnych. Wskaźniki relacji dopłat do wyników gospodarstw dwukierunkowych w latach 2004 i 2013 przewyższały wartości dla ogółu gospodarstw. Był to głównie efekt niższej wartości produkcji gospodarstw dwukierunkowych w porównaniu do przeciętnych.

Opierając się na wartościach wskaźników prezentujących relacje dopłat do kategorii wyników nasuwa się wniosek, że gospodarstwa zwierzęce są w mniejszym stopniu uzależnione są od wsparcia zewnętrznego w porównaniu do ogółu gospodarstw oraz pozostałych badanych grup. Jest to głównie wynik bardzo wysokiej wartości produkcji, którą wytwarzają.

Wnioski

1. Istotnym elementem biogospodarki jest rolnictwo zrównoważone, a w nim szczególna rola przypada gospodarstwom o prośrodowiskowej działalności rolnej.
2. Wyniki gospodarstw ekologicznych i dwukierunkowych odbiegały *in minus* od przeciętnych, natomiast gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej były bezkonkurencyjne w tym zakresie.
3. W analizowanym okresie pogłębiał się dystans w zakresie jednostkowych wyników produkcyjnych gospodarstw prośrodowiskowych (ekologicznych i dwukierunkowych) w stosunku do przeciętnych gospodarstw FADN. W przypadku dochodowości czynników produkcji dystans gospodarstw ekologicznych w porównaniu do przeciętnych zmniejszył się, natomiast pogłębił się odnośnie gospodarstw niewyspecjalizowanych z mieszaną produkcją rolną.
4. Znaczenie dopłat w kształtowaniu wyników gospodarstw rolnych jest coraz większe, w szczególności w przypadku tych o działalności prośrodowiskowej.

Literatura

- Chylek Eugeniusz, Monika Rzepecka. 2011. „Biogospodarka – konkurencyjność i zrównoważone wykorzystanie zasobów”. *Polish Journal of Agronomy* 7: 3-13.
- EC. 2012. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Innovating for Sustainable Growth: a Bioeconomy for Europe. SWD(2012) 11 final.*
- Goraj Lech, Monika Bocian, Izabela Cholewa, Grażyna Nachtman, Rafał Tarasiuk. 2012. *Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych.* Warszawa: IERiGŻ-PIB.
- Kociszewski Karol. 2014. Ekologiczne aspekty zmian Wspólnej Polityki Rolnej a zrównoważony rozwój polskiego rolnictwa. [W] *Z badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym. Monografie PW Raport 100*, red. J.S. Zegar, 124-157. Warszawa: IERiGŻ-PIB.
- Krzyżanowski Julian. 2015. Wpływ WPR 2014-2020 na zrównoważenie polskiego rolnictwa w świetle dotychczasowych badań i bieżących dokumentów, [W] *Z badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym. Monografie PW Raport 6*, red. J.S. Zegar, 89-115. Warszawa: IERiGŻ-PIB.
- Wrzaszcz Wioletta. 2016. Ekonomia gospodarstwa rolnego a środowisko przyrodnicze, [W] *Ekonomia versus środowisko – konkurencyjność czy komplementarność (Economy versus the environment – competitiveness or complementarity).* *Monografie PW Raport 6*, red. A. Kowalski, M. Wigier, B. Wieliczko, 56-73. Warszawa: IERiGŻ-PIB.
- Wrzaszcz Wioletta, Józef S. Zegar. 2016. *Wspólna Polityka Rolna a zrównoważenie ekonomiczne gospodarstw rolnych.* Maszynopis. Warszawa: IERiGŻ-PIB.

Summary

The aim of the article was to determine the impact of the Common Agricultural Policy (CAP) on the economics of agricultural holdings, taking into account their potential impact on the natural environment. The subject of the analysis were individual holdings covered by the FADN in the years 2004-2013. There are organic farms, with mixed production and specialized in livestock production, which has been evaluated in terms of productivity and profitability of the production factors, as well as the subsidies absorption. Results have indicated the growing importance of the CAP instruments in shaping the farms' economic results, particularly those providing services for the environment.

Adres do korespondencji
dr Wioletta Wrzaszcz
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB
ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
tel. (22) 505 47 81
e-mail: wrzaszcz@ierigz.waw.pl